

הרב שלמה גלעדי שליט"א

רב בית המדרש רמב"ם וראש ישיבת אור יעקב, רחובות

כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו

מעט הגיגים לפעלו של הגדול מכל תארים שמו, הרב עובדיה יוסף זצ"ל

איתא בגמרא מנחות (נ"ג ע"א), אמרו ליה רבנן לרבי פרידא, רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולס, דהוא עשירי לרבי אלעזר בן עזריה, דהוא עשירי לעזרא, קאי אבבא. [כלומר, רבי עזרא שהוא מצאצאיו של עזרא הסופר עומד בפתח ורוצה להכנס אליך]. אמר, מאי כולי האי. אי בר אוריין הוא, יאי. אי בר אוריין ובר אבהן, יאי ויאי. ואי בר אבהן ולא בר אוריין,

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל
על פי ה' ביד משה

אישא תיכליה. [כלומר, מדוע אתם טורחים לציין את יחוסו עד עזרא הסופר. ממה נפשך, אם הוא עצמו בר אוריין, ראוי הוא להכנס אלי גם בלי יחוס. ואם אינו בר אוריין, הרי יחוסו עד עזרא הסופר אינו לשבח אלא להיפך, שהרי היה לו ממי ללמוד ולא למד, ולכן אש תשרפנו]. אמרו ליה, בר אוריין הוא. אמר להו, ליעול וליתי. חזייה דְהָנָת עכירא דעתיה [כלומר, רבי פרידא ראה והרגיש שדעתו של רבי עזרא עכורה עליו, דהיינו שהיה מצטער], פתח ואמר [דברי אגדה, כדי לפייסו], אמרת לה' אדני אתה טובתי בל עליך (תהלים ט"ז ב'). אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם, החזק לי טובה שהודעתך בעולם. אמר לה, טובתי בל עליך, איני מחזיק טובה אלא לאברהם יצחק ויעקב שהודיעוני תחילה בעולם, שנאמר (שם ג') לקדושים אשר בארץ

ואדירי כל חפצי במ. עד כאן לשון הגמרא שם לעניינו.

ושתי שאלות בדבר. האחת, מדוע היתה דעתו של רבי עזרא עכורה עליו, הרי סוף סוף התקבל על ידי רבי פרידא, הן בזכות עצמו והן בזכות יחוסו. והשנייה, כיצד פייס אותו רבי פרידא בדברי האגדה הללו, שכנסת ישראל לא זכתה שיחזיק לה הקב"ה טובה על שהודיעה אותו בעולם, אלא רק האבות זכו לכך, מפני שהם היו הראשונים, והרי זה לכאורה היפך דעתו של רבי פרידא שאין ערך לזכות אבות ללא זכות עצמית.

והנראה לענ"ד לבאר, כי הנה עזרא הסופר עמד בראש שיבת ציון אחרי גלות בבל, והיה המנהיג הראשון של עם ישראל בראשית תקופת בית המקדש השני, והחזיר עטרה לישנה. באי הגולה היו דלים ורשים, הן בכמות והן באיכות, כמסופר בספר עזרא ונחמיה, והוא הרים את שארית הפליטה מדלותם ושפלותם. מעשיו אלה הביאו לפריחה ולשגשוג הגדולים שהיו בתקופת התנאים והאמוראים, הן בכמות והן באיכות.

והנה בתקופה זו של האמוראים, נשכחו לכאורה פעלו ועמלו של עזרא הסופר, והגדולה והמנהיגות עברה ממשפחת עזרא הסופר למשפחות אחרות, עד כדי כך שרבי עזרא שהוא נצר לעזרא הסופר ונושא את שמו, והוא עצמו בר אוריין ההולך בדרכו, היא צריך לעמוד כעני בפתח לפני דלתו של רבי פרידא. ועל זה היתה דעתו עכורה עליו.

ועל כך באו דברי רבי פרידא לפייסו ולהסיר עכירות דעתו. אמר לו, גם בתקופת דוד המלך היה שגשוג רוחני גדול בכמות ובאיכות, יותר ממה שהיה בתקופת האבות. ובכל זאת, כאשר תבעה כנסת ישראל בזמן שגשוגה שהקב"ה יחזיק לה טובה על שהודיעה אותו בעולם, אמר לה הקב"ה, איני מחזיק טובה אלא לאבות, אברהם יצחק ויעקב, מפני שהם הודיעוני תחילה ולהם זכות ראשונים.

ולפי עניות דעתי, אין הכוונה רק מפני שהם היו הראשונים שהתחילו בכך, אלא הכוונה מפני שכל הפריחה והשגשוג בדורו של דוד וכו', לא היו אלא מכח פעלם של האבות, ולכן רק להם מגיעים התהילה והשבח. וכמאמר חז"ל בשבועות (מ"ח ע"א) יפה כח הבן מכח האב, אשר יש שפירשו מאמר זה שהוא בדרך שאלה ותשובה. השאלה היא, מהיכן שואב הבן את כוחו. והתשובה היא, מכח האב. כך אמר הקב"ה לכנסת ישראל, לא שאבת את כח הפריחה והשגשוג הרוחני כדי להודיעני בעולם, אלא רק מכח האבות, שהם יצקו את היסודות וסללו את הדרך לבנים, ולכן רק להם אני מחזיק טובה.

וכך פייס רבי פרידא את רבי עזרא ואמר לו, הרי כל הגדולה והפריחה שלנו אינן אלא מכח פעלו של סבך הגדול עזרא הסופר, שהוא זה אשר יצק את היסודות לכך. אין כוחנו יפה אלא מכוחו, מפני שאנו בניו הרוחניים. ואם כן, שלנו ושלך הכל שלו, ואין דעתך צריכה להיות עכורה עליך.

שורות אלה נכתבות ביום השנה הראשון לפטירת הרב עובדיה יוסף זצ"ל. כמובן, אני כדאי ואיני יכול לתאר את רום מעלתו, הן בתורה, הן בפסיקה והן בהנהגה. אבל כיהודה ועוד לקרא, אתמקד מכל הדברים שנאמרו עליו, בשתים מפעולותיו, אשר לפי עניות דעתי הוא נתייחד בהן יותר מכל הגדולים האחרים.

הרב עובדיה יוסף זצ"ל פעל כל ימיו להחזיר את הבכורה של הפסיקה ההלכתית

להלכה ולמעשה, למרן בעל שולחן ערוך, רבי יוסף קארו, וכל כוחו השתדל להחדיר זאת לציבור.

בעבר, כאשר הייתי אומר בשיעורי כי השולחן ערוך פסק כך וכך, מיד היו תלמידי האשכנזים מעירים שהשולחן ערוך פוסק אחרת, וכוונתם היתה כמובן להגות רמ"א על השולחן ערוך, כי מרן בעל השולחן ערוך נקרא בפיהם המחבר. אבל היום כבר כולם יודעים ומכירים

בס"ד

לכבוד מרן פאר הדור והדרו יושב בשבת תחכמוני פוסק הדור הראשון לציון מנהיג הדור הנושא משא העם על לבו מורינו ורבינו גאון עוזנו שליט"א יאריך ה' ימים על ממלכתו בבריאות איתנה עד ביאת גואל צדק אמן.

באתי בהשתחואה בחיל ורעדה למול הדרת גאונו במה שחידש החזון איש (תו"א יו"ד סי' קנ'), דיכול אדם לנהוג כרבו לקולא ולחומרא במקום שיש מחלוקת הפוסקים, ולא אמרין בשל תורה הלך אחר המחמיר, ונפשי בשאלתי האם כך נפסק להלכה, (השאלה כמובן באופן שמרן לא גילה דעתו ואין סתירה לכללי הפסק המקובלים מרבותינו כמו שלימדנו מורינו שליט"א) יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

כ"ה ילוז

אין לחתום על שאלה מוראם ב הפוסקים
י. י. י.

כי סתם שולחן ערוך הוא שולחן ערוך למרן רבי יוסף קארו, ולא הגהות רמ"א. ולא בענין לשוני מילולי גרידא עסקינן, אלא בעניין שיש לו משמעות יסודית ומהותית. ואת זה פעל והחדיר הרב זצ"ל.

שמעו ותחי נפשכם. מרן בכנס בני תורה

ואף על פי שגם הרב זצ"ל הסכים שאחינו האשכנזים צריכים לנהוג כפסיקת רמ"א והבאים אחריו, וכפי שהיה רגיל לומר, ובני ישראל האשכנזים יוצאים ביד רמ"א (על פי שמות י"ד ח'), מכל מקום היה גם רגיל לומר, לכו אל יוסף (רבי יוסף קארו) אשר יאמר לכם תעשו (בראשית מ"א נ"ה), ויוסף הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ (שם מ"ב ו'), היינו שהוא המשביר והמכלכל את הפסיקה לכל העם הדר בארץ, כולל אחינו האשכנזים, ודי למבין.

ולא רק ללומדים הספרדים והאשכנזים החדיר הרב עובדיה זצ"ל את התודעה הזאת, אלא גם לרבותינו האשכנזים, גדולי ההוראה ונותני ההכשרים המהודרים. שהרי בעבר הלא רחוק, כל ההכשרים המהודרים שהיו בשליטת רבותינו האשכנזים, לא טרחו שהמוצרים יהיו מהודרים גם לדעת מרן השולחן ערוך, כגון היין ובשר הבקר. ורק בזכות פעלו של הרב זצ"ל, היום גם ההכשרים שלהם מקפידים על כך, ומציינים שהמוצר הוא מהודר גם לדעת מרן הבית

העמידו תלמידים הרבה. כנס בני תורה, קהל האברכים ובני הישיבות

יוסף. ואף אם תאמר כי מה שלא הקפידו על זה בעבר אינו אלא מפני שאז לא היתה דרישה לכך מצד הצרכנים, והיום הם מקפידים על זה רק מפני שיש לכך דרישה. מכל מקום, מי פעל שתהיה דרישה גדולה לכשרות מהודרת גם לדעת מרן הבית יוסף אם לא הרב זצ"ל.

בדומה לזה שמעתי כי כאשר נפגשו פנים אל פנים האדמו"ר מלובביץ' והאדמו"ר הקודם מסאטמר, אמר הרבי מסאטמר לרבי מלובביץ', אלמלא פעלם של אנשי סאטמר לא היה אפשר להשיג באמריקה מצרכים בהכשר מהודר. והרבי מלובביץ' ענה לו, אלמלא פעלם של אנשי לובביץ' לא היו מספיק צרכנים להכשר המהודר, ואידך זיל גמור.

הרב עובדיה יוסף זצ"ל פעל כל ימיו לא רק להחזיר את מרן השולחן ערוך לקדמת שולחן הפסיקה להלכה ולמעשה, אלא גם ובעיקר להחזיר את עטרת תפארת בני עדות המזרח לקדמת עולם התורה.

התדמית שהיתה לבני עדות המזרח בעבר הלא רחוק, שהם אינם שייכים לעולם התורה, אלא לרוח המזרחי המסורתי הלא תורני. ובאמת, כך היה מצבם. ולדוגמה מאפיינת, הנה מעשה שהייתי עד לו. כאשר הרב עובדיה זצ"ל כיהן כרב הראשי של תל אביב, היה לו שיעור רב משתתפים בכל מוצאי שבת קודש, בבית הכנסת הפרסי (משהדים) במרכז בני ברק, וגם אני הקטן השתתפתי בשיעור הזה. באחד השיעורים דיבר הרב זצ"ל אודות העירוב, ואמר כי לדעת מרן השולחן ערוך יש להחמיר שלא לטלטל בשבת על סמך העירוב הרגיל הנעשה מסביב לעיר על ידי הצבת עמודים ומתיחת חוט ביניהם, ולכן הספרדים צריכים להחמיר בזה.

והנה למחרת פגשני אחד מרבניה האשכנזים של העיר בני ברק ואמר לי, שמעתי כי אמש דיבר הרב עובדיה יוסף בשיעורו אודות העירוב, והמליץ לבני עדות המזרח להחמיר בזה כדעת השולחן ערוך. תמיה אני, האם זה מה שחסר אצל הספרדים. האם הם בכלל שייכים לחומרה הזאת. האם לא מוטב היה לו לדבר אתם על עניינים בסיסיים בהלכה.

וזאת אף על פי שדברי הרב זצ"ל לא נאמרו באיזה בית כנסת בערי השדה או בפריפריה הרחוקה, אלא במרכז של עיר התורה בני ברק, ואף על פי כך סבר אותו רב בכנות, שדברים כאלה אינם שייכים לבני עדות המזרח שבכל המקומות, כי כאמור כך היה המצב וזאת היתה התדמית של רוב בניין ורוב מניין של בני עדות המזרח.

וכמדומני, שהיום אין רב רציני, ממגזר כל שהוא, שיחשוב כך על בני עדות המזרח. וכל

זה בזכות פעלו ועמלו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל.

ועוד מעשה שנחרט בזכרוני בהקשר זה, ואף חמור ממנו. זכיתי בזמנו ללמוד בכלל עם אברכים אשכנזים מצויינים, שלבסוף התמנו לרבנים בפועל. חברי יזמו לעשות מעין שימוש חכמים אצל אחד מגדולי הרבנים בתקופה ההיא, וצירפו אותי עמהם. בין הדברים שהועלו בפני הרב היתה בעיית המצאות פירות ערלה בפירות הנמכרים

לכבוד
הרב ישראל חיריזי הי"ו
שלום וברכה,
במענה לסאלותיך הנני להשיב:
א. מותר לקנות מן הענבים שבשוק ואין לחוש משום ערלה, שהרוב של הענבים בחזקת כשרות, וכל דפריש מרובא פריש.
ב. מצד הדין נראה שאין צורך בהתרת נדרים, ובפרט שיש לסמוך על התרת נדרים שעושים בערבי ימים נוראים; ואם אפשר בנקל טוב לעשות התרה על ידי שלשה.
בכבוד רב,
עובדיה יוסף
הרב הראשי לח"א-יפו

בשווקים ללא השגחה מעולה. הרב השיב כי אסור לקנות פירות בשוק שיש בו חשש ערלה אפילו באחוזים קטנים, משום שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אחד הרבנים הצעירים העיר שהרב עובדיה יוסף בשו"ת יביע אומר [ח"ו יו"ד סי' כ"ד] מתיר, משום דכל דפריש מרובא פריש. תגובת הרב היתה ספונטנית וטבעית, וכי הרב הספרדי מבין את הסוגיה של כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וכל דפריש מרובא פריש? ובזה הסתיים העניין.

גם בזאת, כמדומני כי היום אין רב ממגזר כל שהוא, שיפקפק ברמתם של רבני עדות המזרח וביכולתם להבין ולרדת לעמקה של הלכה, לפחות כמו רבני האשכנזים. ואף אם ישארו חלוקים בפסק ההלכה למעשה, הרי זה בבחינת אלו ואלו דברי אלהים חיים (עירובין י"ג ע"ב). את כל זאת פעל ועשה הרב עובדיה יוסף זצ"ל.

כמובן שלא באתי להמעיט חלילה מתרומתם ופעלם של אחרים בנדון, הן מקרב רבותינו האשכנזים, הן מקרב רבותינו הספרדים, והן מקרב רבותינו התימנים. אבל בלי ספק, היקף פעלו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשני התחומים הללו, הוא הגדול והמכריע

מכולם, כי הוא היה ממוקד מטרה לעשות את המהפכה הזאת, וכולנו חייבים להחזיק לו טובה על כך.

כאמור, שורות אלה נכתבות ביום השנה הראשון לפטירת הרב עובדיה יוסף זצ"ל, בזמן שעדיין פירות עמלו ופעלו ידועים ומוכרים לכל בר בי רב. וברוך ה', זכה הרב זצ"ל גם במה שלא זכו גדולים אחרים, והוא להעמיד בנים שכולם גדולי תורה וכבירי מעש כמוהו, וגם בזה הוא כמעט יחיד בדורו.

וכן מצאנו שחז"ל תיקנו לנו לומר בכל שמונת ימי החנוכה, שלוש פעמים בכל יום, מלבד ברכת המזון, בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, מה שלא זכו לכך גדולים אחרים לפניו, אף שגם הם פעלו גדולות ונצורות לעם ישראל. ושמעתי מפי הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, כי גדולתו וייחודו של מתתיהו הוא במה שהצליח לרתום את כל בניו להיות כמוהו. ולזה זכה כאמור גם הרב עובדיה יוסף זצ"ל.

אמנם, כיון שהרב עובדיה יוסף זצ"ל לא פעל רק על בניו או רק על קהילה או קבוצה נבחרת, אלא פעל ועמל בקרב כלל ישראל, ובפרט בקרב כל בני עדות המזרח באשר הם, ומפרי עמלו נהנים כל לומדי ורבני עדות המזרח, הן ביודעין והן שלא ביודעין, לכן יתכן ויבוא יום שיצמחו לנו גדולי תורה והנהגה לא רק מבני בניו אלא גם ממשפחות אחרות, ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם. ואולי חכם אחד, נצר לרב עובדיה יוסף זצ"ל, תהא דעתו עכורה עליו על אבדן ההנהגה כביכול, כמו שאירע לרבי עזרא עם רבי פרידא. ואז יקום רבי "פרידא" אחר, או רבי "פדידה", או רבי "זכריה", ויפיס את דעתו ויאמר לו, אין אנו מחזיקים טובה אלא לסבך הגדול הרב עובדיה יוסף זצ"ל. ולא רק מפני שהוא היה הראשון בזמן, אלא מפני שהכל, שלנו ושלך, הוא מכח פעלו, וכולנו בניו הרוחניים, ההולכים בדרך אשר סלל לנו, ואין כח הבן אלא מכח אביו, ולו זכות הראשונים.

כל אשר יאמר לכם יוסף תעשו

אני אומר שהראשונים דראשונים החמירו לאכלה. מה לנו ולראשונים, הא בדורות הללו דקמן, ודורות שקדמונו כמה שני וכמה דרי, הולכים בעקבות מרן ז"ל, לכל אשר יאמר להם יוסף יעשו. ואע"ג דאתריה דהרמב"ם הוא, כמ"ש בשלשלת הקבלה, ובמהריק"ש ח"מ סי' י"ד ב' רדב"ז, ובלקט הקמח. מכל מקום כבר פשט המנהג לפסוק כמרן ז"ל בכל מקום, וכמו שפשט המנהג במצרים ובארץ הצבי ובמערב, דכולהו הני אתרוותיה דהרמב"ם ז"ל, ואף על פי כן הולכים אחר פסקי מרן ז"ל רבן של כל בני הגולה, כמו כן במקומותינו הולכים אחר פסקי מרן והכרעותיו, ומה לנו ולראשונים. והראיה, שהרי במקומות אלו דור אחר דור אוכלים חמאה של גוים בהיתר גמור בלי שום פקפוק, היפך סברת הרמב"ם ז"ל. ואם כדברי הרב נר"ו, למה לא נהגו בה איסור כסברת הרמב"ם ז"ל אפילו בשאר ימות השנה. אלא ודאי דלא ס"ל כוותיה דהרמב"ם בהא מעיקרא, בין בפסח בין בשאר ימות השנה.

רבינו יחיא משרקי, שו"ת רביד הזהב סי' כ"ו

אהא אדוני, כמה מחילול השם ברוך הוא נמשך מזה. היינו חרפה לשכנינו, לעג וקלס לסביבותינו. אוי לעינים שכך רואות. ולא לבד נעשית התורה כשתי (תורה) [תורות], אלא כמאה תורות. ונמצא כי בכדי טרחו הרמב"ם ומרן ז"ל מארייהו דאתרין, לסקל המסילה ולברר וללבן כל הדינים, בדעתם הרחבה ובעיונם הזך, ופסקו דינים ברורים כמסמרות נטועים וכשמש מאירים. הלא תראה אדוני מ"ש החכם בעל מגיד מראשית אחרית בספרו, שכל בני הגולה קיבלו עליהם הוראותיו של מרן ז"ל כמשה מפי הגבורה. וכבר צווחו על זה רז"ל הפוסקים בספריהם, שמזה נמשך הפסד גדול ח"ו על הדת, ופירוד לבבות, שכל א' מתנשא לאמר לנו המי"ם, זה אומר בכה וזה אומר בכה.

רבינו יחיא משרקי, שו"ת רביד הזהב סי' מ"ד

הרב ישראל שרעבי שליט"א רב שכונת שעריה ומחנה יהודה, פתח תקוה

יש אדם שעמלו בחכמה

גדולתו של מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בתורה, ובקיאותו בעשרות אלפי ספרי הקודש, היא מן המפורסמות. הוא זכה לכך, מאחר שניצל באופן מעורר השתאות את כל זמנו, דקה

הרב יצחק יוסף באזכרה במלאת שנתיים לפטירת מרן בפתח תקוה
משמאל הרב ישראל שרעבי

דקה, שנייה שנייה, ללימוד התורה. במשך כל ימי חייו לא משה התורה מפיו, וזמנו היה יקר עליו כנפשו ממש. הן בזמן גדולתו, על אף שהיה טרוד בהנהגת הציבור, והן בימי בחרותו, מתוך עניות נוראה. לדוגמא, לאחר נישואיו העוני בביתו היה כה רב, עד שהוא נאלץ לגדל את משפחתו ההולכת וגדלה, בחדר קטן כל כך, שלא היתה אפשרות להכניס לשם שולחן וכסאות וגם לפתוח את המיטות בו זמנית.

מרן זצ"ל העתיק את משכנו פעמים רבות: ירושלים, מצרים, פתח תקוה, ירושלים, תל אביב, ושוב ירושלים, אך בכל מקום ובכל מצב ניצל את זמנו אך ורק

ללימוד התורה ולכתיבת ספריו הרבים. אף בחדשיו האחרונים למד תורה מתוך ייסורים קשים ומרים. לפניכם כמה עובדות מאלפות על התמדתו העצומה של מרן זצ"ל:

בתלמוד תורה, עת השתובבו חבריו ופרקו את מרצם במשחקים, היה הילד עובדיה יוסף יושב ושוקד על תלמודו. אך הוא לא הסתפק בזאת, רצונו היה שגם אחרים יתעלו בתורה, והיה מושך עמו מדי פעם את אחד החברים מתוך משחקיו, ומעודדו לחזור אֶתוֹ על הנלמד בכיתה.

בגיל שנים עשרה החל מרן זצ"ל ללמוד בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה בירושלים. במשך שנים עשרה שנים רצופות, שם לילות כימים ללימוד הש"ס והפוסקים, ולא ביטל מזמנו אפילו שנייה אחת. סיפר מרן זצ"ל, כי את בקיאותו בתנ"ך, אותו ידע בעל פה כידוע, רכש בחמש דקות של ההפסקה בין סדר הלימוד לתפילת מנחה.

חבריו באותם הימים מספרים, שאף בזמן הארוחות היה מקפיד להביא אֶתוֹ דף גמרא, והיה לומד בו. לעיתים תכופות היה עושה סיום מסכת, סיום מיוחד על הלימוד שלמד תוך כדי הארוחות.

ובלכתך בדרך

ומרן זצ"ל והגאון הגדול הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, היו צועדים רגלית בכל בוקר מביתם שבשכונת בית ישראל אל הישיבה בעיר העתיקה, וגם חוזרים רגלית מהישיבה לביתם. כל הדרך היו משננים את לימודם, ובכל יום היו מספיקים לשנן דף גמרא בהלוך ודף גמרא בחזור.

מספר הרה"ג שלום כהן שליט"א, ראש ישיבת פורת יוסף. אני זוכר את מרן זצ"ל בנערותו, הולך בשוק הערבים וגמרא בידו. היה מסתכל כמה שורות בספר, ואחר כך חוזר עליהן בעל פה. שוב מעיין בספר, וחוזר בעל פה.

שכנו של מרן זצ"ל בתקופה שהיה אברך צעיר, סיפר לי כי כאשר היה מרן ממתין לאוטובוס (קו 3) היה שקוע בריכוז עצום בספר שבידו, ואף לא היה מרגיש שהאוטובוס הגיע לתחנה. הנהגים הכירוהו והיו צופרים לו בהגיעם לתחנה. גם כשהיה מאכיל את ילדיו, היה מניח ספר פתוח על השיש, מסתכל בספר, ניגש לילדיו להאכיל אותם, שוב רץ לעיין בספר, וממשיך להאכיל את ילדיו.

